

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Hermes Theologicvs, Id est Synopsis totius Theologiæ, perspicuè, doctè, subtiliter, ac breviter discussa

Et In octo Partes ... distincta ...

De Ivstitia Et Contractibvs

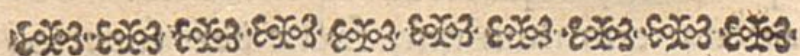
Vindalium, 1646

Cap. III. De dominio vt spectat ad obiectum Iustitiæ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38850

deponit, ad resarciendam inæqualitatem quæ inter ipsam, & lædentem constituta est.

Neque refert, quòd per actum illum non reddat quis alteri ius suum; hinc enim tantum sequitur, eum non esse actum completum & perfectum iustitiæ. Quod tamen non impedit, quin vere quoad affectum ad iustitiam spectet: quia non modo alteri reddere quod suum est, sed etiam velle, ut quis illud reddat, eiusdem rationis & honestatis opus est. Quibus autem modis aliquis habeat ius in se, ita ut suam appellare possit, ex sequenti capite intelligetur.

CAPVT III.

De dominio ut spectat ad obiectum iustitiæ.

SECTIO I.

Quid sit.

CONCLUSIO VNICA.

Dominium definiri solet, ius perfectè disponendi de re corporali, nisi lex obsistat.) Dicitur, i. ius, id est legitima facultas,

facultas, 2. perfectè disponendi, id est omnimodè statuendi de re sua, non tantùm quantum ad vsum, sed etiam quoad substantiam illius; ita scilicet vt possit quis eam donare, permutare, vendere, consumere, &c. 3. de re corporali, id est quæ talis sit vt cerni, aut palpari possit, qualis est vestis, aurum, domus, &c. Nam res quæ tangi non possunt, sed intellectu tantùm apprehendi, vt iura ad aliquid, verbi causa, ius ad bona defuncti, quod est hæreditas, ius ad recipiendas decimas ratione officii Ecclesiastici, quod dicitur beneficium Ecclesiasticum, &c. dicuntur incorporales, de quibus proinde non est dominium, sed quasi dominium, vt Iuristæ loquuntur, 4. nisi lex obstat, quia lex interdum vetat, ne habens dominium rei, de eâ pro libito disponere possit, vt patet in pupillis qui propria authoritate, bona sua validè alienare non possunt.

Nota I. prædictam definitionem à Iurisperitis sumptam, communiter probari à Theologis, modo particula illa, corporali, ex ea tollatur. Nam præterquam quod Deus habet perfectum rerum omnium, tam corporalium, quàm incorporalium dominium, homo ipse verum habet dominium in actus liberos suæ voluntatis, & in pleraque iura: quæ inter

de Iust. B

res incorporales numerari solent, cum de
iis pro libito disponere possit.

Nota 2. definitionem allatam ut iacet,
non competere dominio iurisdictionis,
quod consistit in potestate regendi suos
subditos, præcipiendo, vetando, puniendo,
&c. estque vel seculare, vel Ecclesiasti-
cum: siquidem superiores non habent
potestatem, disponendi de suis subditis
ad omnem usum. Nec dominio proprie-
tatis imperfecto, siue directo, quod so-
lam proprietatem, siue utili, quod solam
rei utilitatem continet, quale competit
usuariis & usufructuariis; sed perfecto,
quod scilicet proprietatem, & usum rei
complectitur, soletque dominium ple-
num appellari.

Quæres 1. quid intelligatur per usum
& usufructum. Respondeo 1. usum esse
ius utendi tantum re aliena, salva illius
substantia. Dicitur 1. ius, quia non confi-
stit in solo actuali usu, sed in facultate
utendi, quæ post actum utendi permanet.
2. utendi tantum, ut distinguitur ab usu-
fructu, qui est ius non modo utendi, sed
etiam fruendi re aliena, ut iam dicetur.
3. re aliena, ut distinguitur à iure, quod
habet dominus utendi re sua, 4. salva il-
lius substantia, ut distinguitur ab usu,
per quem res omnino consumitur, ut

DE IUSTITIA. CAP. III. 27
ius comedendi, panem.

Respondeo 2. usufructum esse ius utendi, & fruendi re aliena, salva illius substantia. Unde distinguitur à simplici usu, quia usufructuarius habet ius percipiendi omnes fructus prouenientes ex re, in qua usufructus constitutus est, eorumque dominium acquirit, hoc ipso quod illos percipit, adeoque potest de iis pro arbitrio disponere, Usuarius autem non potest uti re, cuius usum habet, nisi in suum priuatum commodum, verbi causa, ad comedendum, deambulandum, &c. Quò etiam fit vt nequeat usuarius suum ius in alium transferre, quia est merè personale; usufructuarius autem possit, verbi causa, locando rem ex qua fructum percipit, non tamen ius suum alienando, sine consensu proprietarij.

Quæres 2. quid in iure intelligatur nominibus seruitutis, & possessionis. Respondeo. 1. seruitutem dupliciter sumi apud Iurisperitos, pro subiectione seu obligatione quæ est in re alicuius, vt ea quodammodo seruiat alteri; quomodo ager Petri dicitur seruire Paulo, vt transeat per illū. 2. pro iure quod eiusmodi obligationi respondet, verbi causa, pro iure quod habet Paulus, transeundi per agrum Petri; vnde patet in usu, & vsu-

fructu reperiri seruitutem, quatenus res in qua vsus, vel vsusfructus constitutus est, seruit vsuario, vel vsufructuario. Seruitus tamen latius, patet, quia potest aliquis habere ius, non modo vtendi, vel fruendi re aliena, sed etiam aliquid circa illam impediendi; vt dum quis qui habet ius impediendi, ne vicinus murum altiùs attollat.

Respondeo 2. possessionem sumptam non pro re possessa, sed pro forma à qua aliquis denominatur possessor, esse duplicem, nempe facti, vel iuris, ac priorem à Iuristis definiiri hoc modo, est apprehensio, vel detentio rei corporalis, ad miniculo corporis, & animi, & iuris. Posteriorem verò sic. Est ius insistendi alicui rei, tanquã suã, non prohibetã possideri.

Aliqui tamen Theologi dicunt, possessionem facti definiiri posse; occupatione rei corporeã, factam proprio nomine: possessione vero iuris quã est effectus possessionis actualis, esse, ius retinendi, & vtendi re occupata ab aliquo, tanquam proprio ipsius domino. Cæterum possessio dicitur, occupatio rei corporeã, quia res incorporeã, seu quã tangi, & videri non possunt, vt iura, seruitutes, obligationes, &c. non dicuntur possideri, sed quasi possideri. Additur autem particula illa,

DE IVSTITIA. CAP. III. 29

proprio nomine, quia rem occupans nomine alterius, ut tutor pupilli nomine, non dicitur possidere, se potius ille cuius nomine agit. Verum ex ante dictis de dominio colligi potest non modo res corporeas, sed etiam incorporeas, ex sententia Theologorum, possideri. Quamuis hæc quæstio videatur tantum de nomine, adeoque non magni sit momenti.

SECTIO II.

De obiecto dominij.

CONCLUSIO VNICA.

Variæ res spectant ad obiectum dominij.) Hoc ut clarius explicetur, Dico
I. hominem habere dominium in res corporeas sub cælo existentes. cum creatus sit ex Genes. I. ut præsit piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestiis, uniuersæque terræ, omnique reptili quod mouetur in terra. Quare potest homo per se loquendo, & spectata eiusmodi rerum natura, eas vsui suo accommodare, citra cuiusquam iniuriam; esto non omnes earum partes illius dispositioni proximè

subiacent : hoc enim est per accidens.

Dico 2. ab ea lege à nonnullis excipi bona immobilia, sacramque supellectilem Ecclesiarum : quia putant, eorum dominium ad solum Deum, vel Christum pertinere, usum verò seu administrationem dumtaxat ad Ecclesiæ Prælatos, vel ad Monasteria, aliasque Communitates. Rationem afferunt, tum quia in iure canonico sæpissimè eiusmodi bona dicuntur res Dei, aut Deo donatæ, vel traditæ : tum quia antiquitus hæc oblata sunt Deo à fundatoribus. Tum quia Communitates non possunt eiusmodi bona alienare, sed tenentur ea ad posteros transmittere.

Alij tamen oppositum communius sentiunt. 1. quia ex Concilio Trident. sess. 25. cap. 3. de reformatione, omnibus Regularium Monasteriis tam virorum, quam mulierum. exceptis Capucinis, & Minoribus de Observantia, conceditur facultas bona immobilia possidendi : at possessio spectat ad dominium, estque veluti complementum illius ex supradictis. 2. quia ex communi sententia, quicquid acquirit Monachus, non sibi acquirit, sed Monasterio : non dicitur autem acquirere bonum aliquod, qui solam illius administrationem obtinet, sed tan-

DE IVSTITIA. CAP. VII. 31

tum qui dominium illius consequitur. 3.
quia rationes oppositæ non conuincunt,
nam ideò bona Ecclesiæ dicuntur bona
Dei, & censentur Deo tribui, quia donan-
tur personis Deo specialiter dicatis, & in
illius cultu occupatis. Fundatores ta-
men verè intendunt, eorum dominium
transferre in Communitates, quibus ea
tribuunt. Licet autem non possint alic-
nari, id non impedit eorum dominium,
vt patet in maioratibus, quorum verum
habetur dominium, esto alienari non
possint.

Loquor de Communitatibus: nam Re-
ligiosi solemniter professi, in particula-
ri nullius rei temporalis dominium ha-
bere possunt, vt patet ex variis locis
Iuris canonici, & ex Concilio Trident.
sess. citata cap. 2. Quare peccant mortu-
liter contra votum paupertatis (ex sta-
tuto Ecclesiæ omne dominium, & capa-
citatem ad illud excludentis) quando
aliquid notabile recipiunt, aut retinent,
vel donant, sine consensu saltem tacito
superioris. Quia hæc sunt actus domini-
j, quibus votum solemne paupertatis vio-
latur. Quid autem de Clericis non Re-
gularibus sentiendum sit, ex dictis lib. 3.
cap. 10. sufficienter intelligi potest,

Dico 3. eccl'i iure naturæ, non habeat

vnus homo dominium in alterum, eo quòd omnes naturæ conditione sunt æquales; iure tamen gentium, & ciuili, potest vnus fieri seruus alterius, vt satis constat ex praxi. Vbi tamen tria breuiter notanda sunt, 1. dominium in homines quatuor modis acquiri, nempe, iure belli, natiuitate ex serua quia partus sequitur ventrem; iusta condemnatione, qua quis in pœnam criminis, ad seruitutem damnatur; & emptione, aliquas conditiones ex iure ciuili exigente. 2. etsi Christiani in bello ab infidelibus capti, iure gentium fiant eorum serui, consuetudine tamen introductam esse, vt Christiani non fiant serui Christianorum, à quibus in bello capiuntur. 3. dominium quod habent homines in alios homines, non esse tam absolutum, ac illud quod in res alias corporales exercent; cum illos non possint pro arbitrio pœnis afficere, & multò minus necare, etsi olim oppositum obseruatum fuerit.

Dico 4. hominem non habere dominium in vitam, & membra corporis sui, sed esse eorum custodem, ex S. Thoma 2. 2. quæst. 66. art. 5. Quia cum dominium fundetur in libertate, hæcque supponat existentiam hominis, adeoque spectantia ad vitam, & substantialem illius in-

regritatem, fieri nequit ut vita, & corpus hominis illius dominio subiaceant. Quò fit ut nequeat homo licitè seipsum occidere, vel sibi manum, aliamue corporis partem amputare.

Dico 5. hominem esse dominum suæ famæ & honoris, ut patet, tum quia habet dominium earum rerum, quas sibi acquirit, qualis est fama. Tum quia alioqui infamatus ab aliquo, non posset illi famæ restitutionem condonare: sicut non potest latroni condonare restitutionem pecuniæ alienæ, quam illi furatus est. Tum quia varii sunt casus, in quibus licet nos ipsos infamare, ut petendi consilii causa, & quando famam alteri iniuste ablatam, temetur restituere.

Monet tamen 5. Doctor supra quæst. 73. art. 4. ad 1. in cuiusque arbitrio esse, pati detrimentum suæ famæ, nisi hoc vergat in periculum, aut detrimentum alterius. Qua limitatione indicat, cum grauitè peccare, qui non habet curam de bono nomine, quando illius infamia vel damnum ex ea ortum, in alios redundat: ut contingit dum verbi causa regularis, aut qui alios ex officio regere tenetur, infamiæ notam incurrit.

Dico 6. hominem habere aliquo modo dominium bonorum spiritualium:

B. 5

tum quia dici potest, eum illa acquirere per propriam industriam seu cooperationem: tum quia nulli homini facit iniuriam, etsi eiusmodi bonis malè utatur, eorumque per peccatum mortale iacturam faciat.

SECTIO III.

De subiecto dominij.

CONCLUSIO VNICA.

SOla, & omnis substantia intellectualis est capax dominij.) Prior pars caret difficultate, quia per dominium non intelligitur quælibet facultas ad rem quamlibet, ut malè quidam olim dixerunt: sic enim sol diceretur habere dominium in lucem, & ignis in calorem quem producit, quod ridiculum est. Sumatur ergo dominium pro potestate liberè utendi re aliqua, quomodo est opus rationis, & voluntatis, adeoque non nisi substantiæ spirituali competere potest.

Posterior pars declaratur: nam imprimis Deus habet absolutum dominium in res omnes creatas, de quibus proinde pro arbitrio disponere potest citra cuius-

quam iniuriam : Angeli etiam habent dominium in suos actus, quia cum libertate præditi sint, possunt eos elicere, vel non elicere : non tamen propriè habent dominium rerum corporearum, quia non possunt de iis disponere ad arbitrium, sed iuxta præscriptum Dei, cuius sunt ministri: homines verò non modo habent dominium in proprios actus liberos, sed etiam in plerasque res externas, de quibus possunt ad libitum disponere; quamuis eorum dominium diuino sit subordinatum, & ab eo essentialiter dependens.

Deinde infantes ex probabiliore sententia, sunt capaces dominij rerum externarum, vt patet ex verbis illis Apostoli ad Gal. 4. Quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt, à seruo, cum sit dominus omnium. Et ratio est, quia dominium eiusmodi rerum non fundatur in actuali vsu rationis, quia alioqui adulti quamdiu dormiunt, vel ebrij sunt, nullius rei dominium haberent, sed in natura rationali, libertate in actu primo prædita, qualis est in infantibus, & amentibus: quare illi capaces sunt dominij, si aliunde sufficiens sit titulus. Qui tamen in perpetuam incidit dementiam, eo ipso videtur excidere à dominio iurisdictionis, vt probabiliter aduertunt aliqui.

Præterea iure Cæsareo introductum est, ut Filij familias nondum emancipati habeant dominium quorundam bonorum, nempe Castrensiū, quasi Castrensiū, & Aduentitiorum. Cum eo tamen discrimine, quòd bonorum primi, & secundi generis habent dominium, & vsum fructum; bonorum autem tertij generis habent tantum dominium directum, seu proprietatem, cum vsus fructus apud patrem maneat, nisi ipse pater vsum fructum filio condonet, vel aliquid detur filio ea lege, ut parens vsum fructum non habeat, vel tantum detur filio vsus fructus rei, non autem dominium illius; quia non constituitur vsus fructus supra vsum fructum.

Rursus iuxta leges civiles serui, seu mancipia non habent proprie ullius rei externæ dominium; quia quicquid acquirunt, domino acquirere dicuntur. Verum hoc intelligi solet de iis tantum, quæ acquirat seruus, ut seruus est, seu iis ministeriis quæ titulo seruitutis domino suo debet. Vnde iuxta hanc limitationem, potest seruus habere dominium eorum bonorum, quæ Dominus in eum transfert, aut quæ ei dantur ab alio ea conditione, ut ad ipsum, non ad dominum pertineant. Item eorum

DE IUSTITIA. CAP. III. 37

quæ arte aliqua, aut propria pecunia lucratur, sine domini iniuria, id est post exhibita omnia obsequia, quæ illi debet.

Tandem, quòd homo rerum, quas iustè possidet, dominum non amittat, etsi in peccatum mortale labatur, definitum fuit in Concilio Constantiensi contra Vuicleffum, & Ioannem Hus qui sequuti Armacanum docebant, verum dominium fundari in gratia & charitate, adeoque nullum esse dominum civilem, nullum Prælatum, nullum Episcopum, dum est in peccato mortali. Idem colligitur ex scriptura: nam Cyrus, Nabuchodonosor, & alij non modo peccatores, sed etiam infideles, habuerunt dominium iurisdictionis, & proprietatis, etiam ex consensu Dei. Et Christus Matth. 22. Reddite, inquit, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, quibus verbis continetur præceptum soluendi tributa Principibus, etiam à gratia, & fide alienis; cum tunc temporis Imperatores essent infideles.

Ratio idipsum ostendit, quia si dominium fundaretur in gratia, sequeretur maxima in rebus humanis perturbatio: Cum enim incertum sit, an quis habeat gratiam, nemo posset probare coram iudice, se alicuius rei dominium habere, aut

rem aliquam tanquam suam tuta conscientia retinere. Dareturque hominibus occasio, Principibus tributa denegandi, & aliorum bona inuadendi; quia facile quisque sibi persuadere posset alios à gratia sanctificante excidisse, & in peccato mortali versari.

SECTIO IV.

De modo acquirendi dominium.

CONCLUSIO I.

Modus seu titulus legitimus acquirendi dominium rei, quæ nullum habet dominum, est per occupationem, qua aliquid fit primò occupantis.) Antequam hoc explicem præmoneo, ad acquisitionem dominij requiri titulum, qui aliud nihil est quàm ratio seu causa fundandi dominium; quando dicimus Petrum habere dominium domus, vel equi titulo emptionis, &c. quia per emptionem illius dominium legitimè comparauit. Verùm plerumque præter titulum, ipsius rei traditio seu apprehensio requiritur, ad acquisitionem dominij. Interdum tamen titulus sufficit, vt in accep-

DE IVSTITIA. CAP. III. 39.
ratione beneficij, & hæreditatis, nondum
secura possessione, & in rebus quæ do-
natæ, aut venditæ sunt Ecclesiæ, aliisque
piis locis. Quare in his, & quibusdam
aliis casibus, per solum titulum non
modo habetur ius ad rem, sed etiam ius
in re; cum extra illos, adeoque vt pluri-
mum, solus titulus sine possessione non
tribuit nisi ius ad rem.

Porro si quæras, quid intelligatur per
ius in re, & ad rem. Respondeo ius in re
esse illud, quod immediatè tribuit ac-
tionem in rem, utpote nobis obstrictam;
ita vt etsi ea in possessionem alterius
transeat, nobis obligata maneat, quia res
transit cum suo onere, adeoque liceat
nobis eam vindicare. Tale est ius quod
habes in equum per emptionem, secuta
traditione; & quod per collationem ha-
bes in beneficium, secuta acceptione.
Ius verò ad rem esse illud, quod non tri-
buit immediatè actionem in rem, sed in
personam: quia etsi res ipsa nobis obli-
gata non sit, aliquis tamen tenetur eam
nobis tradere. Vnde si res ad alium trā-
seat, non possumus eam nobis vindicare,
sed habemus solum actionem personalem
in eum; qui nos defraudavit: vt si, verbi
causa, post venditum, sed nondum tradi-
tam tibi equum, eum alteri vendat, aut
donet.

His positis, sensus resolutionis nostræ est, res quæ nullius sunt, fieri primò occupantis, ita vt qui prius eas capit, acquirat earum dominium, nec possit iis priuari, sine iniustitia. Ratio est, quia cùm res illæ propter vsu hominum creatæ sint, adeoque sub illorum dominium cadere possint, optimo iure introductum est, vt in particulare illius dominium transeant, à quo primùm occupantur. Vnde quia nomine occupationis intelliguntur venatio, aucupium, & piscatio, hinc feræ terræ, volucres aëris, & pisces maris iure gentium illius esse incipiunt, à quo primò capiuntur.

Vnde nota 1. animalia natura sua mansueta, vt sunt oues, gallinæ, &c. non esse primò occupantis, etsi dominorum potestatem euaserint, quia adhuc censentur esse sub dominio illorum. 2. animalia quæ vsu mansuefieri solent, qualia sunt cerui, columbæ, &c. non posse capi, quãdiu ex libera vagatione redire solent, sed tantum quando amiserunt consuetudinẽ redeundi; quia tunc in naturalem libertatem se recepisse, proindeque sub nullius dominio esse censentur. 3. animalia fera & siluestria, quæ vsu non mansuefiunt vt lepores, perdices, &c. non posse capi, quamdiu sunt sub custodia alicuius, posse:

DE IVSTITIA. CAP. III. 41

autem, si illius potestatem euaserint, quia iam nullius sunt. 4. feras tamen quæ includuntur in locis magnæ vastitatis esse capientium, quia cum ob vastitatem loci, earum captura sit valde difficilis & incerta, naturali libertate potiri censentur. 5. feram ita percussam ab vno, vt moraliter illam esset capturus. illius esse, esto alter præueniendo eam ceperit: secus si non esset capturus. Et idem dicendum de fera extracta è laqueo alterius. 6. feram quam vnus persequitur, quæque cadit in laqueum alterius, esse primò occupantis; quia in pari iure, melior est conditio possidentis. 7. et si peccet qui in loco interdicto venatur, damnumque illarum teneatur resarcire: cum tamen non teneri ad restitutionem ferarum, quas capit, si illæ in nullius erant dominio.

Quæres, quid dicendum sit de rerum inuentione. Respondeo 1. gemmas, ambaram & similia quæ in littore maris reperiuntur, in nullius esse dominio, proinde esse primò occupantis. 2. oppositum ex probabiliore sententia, dicendum esse de venis metallicis: illæ enim iure gentium, videntur in illius esse dominio, cuius est ager in quo generantur, quamquam iure ciuili deputatæ sint Principi.

vel Reipublicæ vbicunq̄ue reperiantur; adeoque non sint primò occupantis. 3. secus spectato iure naturali, & gentium, affirmandum de thesauro inuento, quia cum dominum non habeat, sit primò occupantis.

Specato tamen iure ciuili, dicendum
 1. thesaurum in proprio fundo inuentum, esse totum inuentoris; quòd verum est, etsi ille sciret thesaurum in agro latere, antequam emeret. 2. inuentum fortuito in fundo alieno, esse ex æquo diuidendum inter inuentorem & dominum; at de industria, & inconsulto domino inuentum, totum esse domini, idque solum post sententiam, quia est lex pœnalis; ita tamen vt si dominium sit diuisum, vna medietas sit restituenda proprietario, & altera vsu fructuario. 3. inuentum ex consensu domini diuidendum esse, iuxta conuentionem factam, eaque deficiente totum esse inuentoris. 4. thesaurum inuentum in loco publico, qui nullius est, verbi causa, in via, in flumine, &c. ad solum inuentorem spectare: secus si locus publicus speciali domisij iure à Principe possideatur, vt sunt sylua, pascuum, &c. tunc enim dimidium fisco cedere debet. 5. thesaurum arte magica, aliaue prohibita inuentum, iure ciuili

DE IVSTITIA. CAP. III. 43

communi ad fiscum pertinere, quod intellige, post latam sententiam. Ita tamen ut si thesaurus sit repertus in loco proprio, vel in communi qui nullius est, totus per sententiam ad fiscum sit devolvendus; si verò in loco alieno, ea tantum medietas adiudicanda sit fisco, quæ aliàs fuisset inventoris: quia æquum non est ut dominus fundi priuetur sua medietate, propter crimen alterius, si illius non fuit particeps.

CONCLUSIO II. Legitimus modus comparandi alicuius rei, quæ alterius est, dominium est per voluntatem domini, illius dominium in alium transferentis.) Valde enim congruum est naturali æquitati, ut rata illius habeatur voluntas, qui rei suæ dominum in alium vult transferre, Ut autem ista clariora evadant.

Nota 1. Dominium non transferri per solum actum internum, cum contra possessio rei mobilis amittatur, sola voluntate possessoris, nolentis eam amplius possidere. Imò quando rei possessio relinquitur, dominium deperditur sola voluntate illud amittendi; tuncque res habetur pro derelicta, transitque in dominium primò occupantis. Et ratio est, quia facilius est, quòd res desinat esse, quàm quòd esse incipiat.

Nota 2. promissionem quæ describi solet, deliberata & spontanea fidei obligatio facta alteri de re aliqua & possibili, non obligare ante acceptationem, saltem vt plurimum. Nam præterquam quod ex dispositione iuris ciuilibus obligatio non oritur, nisi ex mutuo duorum consensu; sanè ex iure gentium, aut naturali promissio habet tacitam conditionem, si acceptetur. Quia promittens non videtur habere animum se obligandi nisi ex hypothesi quòd illius promissio alteri grata sit. Dixi saltem vt plurimum, quia promissiones factæ ciuitati, vel vniuersitati, vel Ecclesiæ, vel hospitali censentur obligare ante acceptationem.

Nota 3. promissionem acceptatam obligare sub mortali, si res promissa sit notabilis; quia tunc est obligatio ex iustitia, quæ ex se grauis est. Quod intellige, modo promisso seriò & animo promittendi, ac dandi ius ad rem facta sit: facta enim leuiter, aut tantum intentione ostendendi firmum animi propositum, vel ex quadam urbanitate, non obligat sub mortali ad stādū promissis, nisi graue damnum inde oriatur: quia tunc est solum obligatio ex fidelitate, quæ nõ adeò grauis est. Porrò quamuis aliqui dicant, materiam promissionis esse grauem,

DE IVSTITIA. CAP. III. 45

quando sufficeret ad furtum mortale; oppositum tamen verius est, tum quia promissio longè minùs obligat, cùm non det nisi ius ad rem, varijsque de causis possit reuocari; tum quia longè maior fit iniuria, surripere Petro decem, quàm viginti ex sola promissione ei debita dene-gare. Vnde etsi peccatum sit mortale, furari vnum aureum, non sequitur peccati etiam mortalis reum esse illum, qui postquam aureum promisit, non curat promissum exequi; sed requiritur maior summa iuxta prudentis arbitrium.

Nota 4. varios esse casus, in quibus promissio valida, & acceptata desinit obligare. 1. quando promissio redditur inutilis, illicita, vel impossibilis. 2. si status rerum ita mutetur, vt verisimile sit, promissorem noluisse comprehendere talem euentum: quia promissio non obligat vltra voluntatem promittentis. 3. si alter ex parte sua nolit implere promissum; non enim frangenti fidem tenemur seruare. 4. quando promissio facta est ob causam, quæ postea deprehenditur non subesse.

Nota 5. dubium non esse, quin iure gentium acquiratur dominium rei habitæ per contractum est autem difficultas, an transferatur dominium per con-

tractum iure naturali validum, & iure civili, vel canonico nullum. Respondeo cum distinctione: nam si ius humanum reddat contractum omnino irritum, quia sic obligationem, quæ naturaliter ex eo oriretur, impedit, cernum est per talem contractum dominium non transferri: si verò contractus ideò tantum iure humano dicitur nullus, quia non admittitur eo iure, tanquam legitimus, nec datur actio contra debitorem; hoc modo cum non impediatur obligatio naturalis, contractus valet, quantum ad translationem dominij in foro conscientia.

Vnde colligitur eum, qui per testamentum minus solemne hæres factus est, posse tuta conscientia possidere hæreditatem, donec per sententiam iudicis ea priuetur. Quia tamen probabile est, testamentum prædictum iure civili irritum esse, hinc poterit hæres ab intestato litem mouere, & hæreditatem retinere, si ei in foro externo adiudicetur.

CONCLUSIO III. Dispositione legis humanæ, dominium alicuius rei acquiritur sine consensu domini, per præscriptionem. Quod vt intelligas, Nota I. Præscriptionem hîc à nobis ex communi sententia, sumi, pro acquisitione dominij per continuationem possessionis,

DE IVTITIA. CAP. III 47

tempore à lege definito. Vbi per dominium intelligitur, non modo dominium proprietatis, sed etiam utilitatis: vtrumque enim præscribi potest. Et per rem, intelligitur tam mobilis, quàm immobilis. Vnde constat, præscriptionem hîc non distingui ab Vsucapione, etsi apud Iuristas, distinctio quædam inter illa constituatur: quatenus Vsucapionem sumunt, pro ante dicta acquisitione dominij, & præscriptionem, pro exceptione qua excluditur actio intentantis litem, aduersus vsucipientem.

Nota 2. eam vim esse præscriptionis, vt non tantùm in foro externo, sed etiam in foro conscientie dominium transferat in possessorem: idque siue is contra quem præscribitur, fuerit negligens, siue non. Vnde elapso tempore debito, possessor bonæ fidei non tenetur restituere rem quam vsucepit, etsi postea cognoscat cuiusnam esset; quia legitimè & validè illius dominium acquisiuit. Neque hoc nimis durum videri debet, iustè enim potuit Princeps ob bonum publicum statuere, vt post longam possessionem, bona vnus ad alium transeant; ne diu incerta maneant dominia, neue lites multiplicentur.

Nota 3. vt præscriptio valeat, re-

quiri 1. possessionem saltem civilem (nam merè naturalis seu corporalis non sufficit) eamque propriam, qua scilicet quis nomine suo possideat, non alieno: qua ratione tutor possidet res pupilli, quas proinde præscribere non potest. 2. bonam fidem, quæ tunc habet locum, quando quis ex prudenti æstimatione iudicat, rem quam possidet, esse suam. 3. titulum probabiliter præsumptum, seu qui etsi verus non sit, talis tamen existimetur ab eo, qui rem possidet; ut si equum emit à fure, quem existimabat verum esse illius dominum. Ista tamen conditio, etsi requiratur ordinariè ad præscriptionem, absolutè ad eam necessaria non est; cum interdum res aliqua legitimè possideatur, etsi nulla habeatur memoria tituli quo possidetur. 4. tempus legitimum, seu iure præscriptum, quodque interruptum non sit. Cæterùm ut istæ conditiones clariùs percipiantur.

Quæres 1. utrum ignorantia iuris aut facti sufficiat ad præscribendum. Respondeo 2. ignorantiam vincibilem, siue sit iuris, siue facti non sufficere, cum non faciat bonam fidem. 2. ignorantiam inuincibilem, si sit facti, sufficere propter

propter rationem oppositam; item si sit iuris dubij, quia in dubio possumus vtrâque sententiam sequi: non tamen si sit iuris clari, quia ius civile, & canonicum à quibus præscriptio suam vim habet, statuunt in vsucapione iuris ignorantiam non prodesse; saltem de iure claro intelligendum est. Vnde potes præscribere equum emptum à fure, quem putabas dominum, quia est ignorantia facti. Non autem si sciens esse furem, existimabas eum posse vendere rem alienam; quia est ignorantia iuris perspicui.

Quæres 2. quantum temporis requiratur ad præscriptionem. Respondeo 1. res priuatorum mobiles, possessione bona fidei, cum titulo, triennio præscribi; sine titulo, non nisi spatio triginta annorum, 2. res eorundem immobiles bona fide, cum titulo præscribi possessione longi temporis, nempe decem annorum, inter præsentem; & viginti inter absentes; sine titulo autem requiri longissimum tempus, seu triginta annos, tam inter præsentem, quàm inter absentes, 3. res mobiles contra Ecclesiam etiam Romanam, præscribi triennio, vt de priuatis dictum est. Immobiles verò, contra Romanam præscribi spatio centum annorum; contra alias quadraginta, ex iure communi.

de Iust.

C

Verum plura hac de re apud iuristas videri possunt, quorum etiam est exactius declarare, quænam res in speciali præscribi, aut non præscribi possint.

Nota 4. subesse aliquod remedium, quo potest quis iudicis autoritate rem suam, etiam peracto tempore ad præscriptionem sufficienti, recuperare. Hoc autem solet vocari, Restitutio in integrum, quæ Minoribus, & Ecclesijs, aliisque piis locis conceditur per quatuor annos, post expletum tempus præscriptionis. Maioribus verò ætate, id est, qui vigesimū quintum ætatis annum expleuerunt, idem tempus conceditur, modo probent, sine sua negligentia præscriptionem fuisse peractam.